

Tinbergen vond de studeerkamer te benauwend

De econoom wilde de wereld verbeteren, niet alleen maar verklaren.

tekst Paul van der Steen

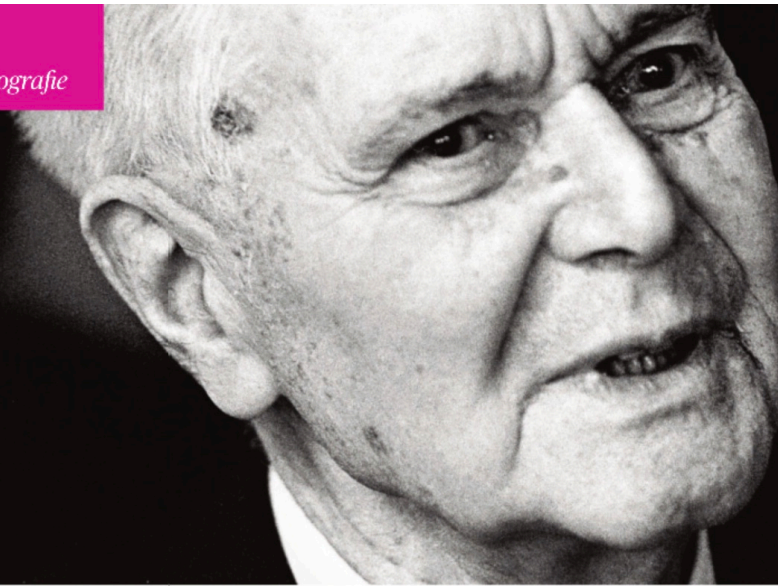

FOTO ANP

Jan Tinbergen (1903-1994) leidde een ascetisch leven. De westerse cultuur was in zijn ogen leeg: moreel vervul, excessief koopgedrag en materialistische pronkzucht grepen om zich heen. Zijn eenvoudige meubels uit de jaren vijftig voldeden lang, dus waarom andere kopen? Hij was het soort man dat het al een luxe vond om in het weekend om half acht op te staan in plaats van om half zeven, zoals door de week. Werk bood voldoening en vervulling en stond daarom centraal bij deze geheelonthouder.

Een oppervlakkig geïnteresseerde zou in Tinbergen makkelijk het prototype van een wereldvreemde intellectueel kunnen zien. Dat was hij zeker niet. Biograaf Erwin Dekker zet de winnaar van de eerste Nobelprijs voor economie (1969) in *Jan Tinbergen. Een econoom op zoek naar vrede* neer als een man die een leven in alleen de studeerkamer juist te benauwend vond. Het was onvoldoende om slechts de wereld te verklaren, als idealist wilde hij de wereld verbeteren.

In de ogen van Tinbergen kon wetenschap beleid, politici en instituties rationeler maken. Het mede door hem vormgegeven Plan van de Arbeid, het sociaaldemocratische recept voor crisisbestrijding, en zijn latere modelmatige benadering van de economie ademden geloof in maakbaarheid. Zelfs in noodgevallen wist hij raad: de economische

kant van het Deltaplan na de Watersnoodramp van 1953 kwam uit zijn koker.

Wie de systemen kon doorgronden, kon ze ook besturen, geloofde Tinbergen. Het hogere doel: alles meer bestand maken tegen schokken en zo bijdragen aan vrede, harmonie en welzijn. Wetenschap leverde het neutrale gereedschap om tot consensus te komen en om zonder revolutie en bloedvergieten sociale verandering te bewerkstelligen.

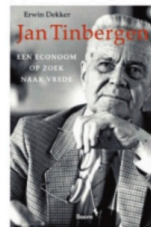
Zoeken naar de essentie van crises of de essentie van het kapitalistische systeem leidden volgens Tinbergen tot oeverloze discussies. Als pragmaticus zag hij meer in het aanpakken van de oorzaken van signaleerde problemen.

MINDER KWETSBAAR

Dekker beschrijft Tinbergen als 'de belangrijkste economische bureaucraat van de twintigste eeuw'. Dat bedoelt hij niet per se negatief. De biograaf laat overtuigend zien hoe zijn hoofdpersoon de moderne economie en de ter zake kundigen een permanente plek binnen het staatsbestel bezorgde.

Zo werden, als het goed ging, de economie en daarmee de mensen minder kwetsbaar. Om hen was het Tinbergen te doen. Na een idealistische, progressieve opvoeding te hebben genoten manifesteerde hij zich al in zijn studentenjaren als een geëngageerd sociaaldemocraat. Indrukken die hij opdeed

De biograaf is spaarzaam met details over het privéleven van Tinbergen

Erwin Dekker
Jan Tinbergen.
Een econoom op zoek naar vrede
Boom;
480 blz. € 39,90

tussen de arbeiders en idealen die hij meekreeg in de jeugdbeweging van de SDAF lieten hem niet meer los.

Tinbergen maakte meerdere malen in zijn leven en loopbaan opmerkelijke keuzes. Hij verlegde als student zijn interesse van de wis- en natuurkunde naar de voor zijn gevoel maatschappijgerichtere economie en econometrie. In die laatste tak van wetenschap waakte Tinbergen ervoor om te blijven hangen in het modelmatige en richtte hij zich vooral ook op praktische toepasbaarheid. Niet voor niets vergeleek de overtuigde sociaaldemocraat het merendeel van de briljante econometristen ooit met 'optimaal getrainde atleten die nooit een wedstrijd lopen'.

TINE EN DE KINDEREN

Voor de oorlog verkoos hij een baan bij het Centraal Bureau voor de Statistiek boven een verleidelijke betrekking in het bedrijfsleven bij Philips. Na de oorlog wees de Nederlander aanbiedingen voor leerstoelen aan de meest prestigieuze Amerikaanse universiteiten van de hand. Hij werd de eerste directeur van het Centraal Planbureau om zich daarna vanuit zijn engagement verder te specialiseren in de ontwikkelingseconomie.

Geraakt door de armoede die Tinbergen onder meer tijdens een bezoek aan India had aangetroffen, spande hij zich nationaal en internationaal in voor de Derde Wereld. Hij was een van de grondleggers van de Neder-

landse Organisatie voor Internationale Bijstand (Novib).

'Ik verbind het werk aan het persoonlijke, maar het eerste is leidend', schrijft Dekker in zijn dankwoord aan het einde van het boek. Dominant zou meer op zijn plaats dan leidend. De biograaf is bijna Tinbergiaans spaarzaam als het gaat om de privéfeer van zijn hoofdpersoon.

De keuze voor zo'n intellectuele biografie lijkt voor de hand te liggen bij een sober levende figuur als Tinbergen. Maar juist omdat professionele en persoonlijke inzichten en idealen bij hem zo dicht bij elkaar lagen, wil je lezen over het versmelten van die werelden en de spanningen die er ook moesten zijn geweest.

Tinbergens vrouw Tine, zijn kinderen en de net na de bevrijding in huis genomen pleegkinderen, Duitse wezen, komen nu nauwelijks aan bod. Voor de broers van de hoofdpersoon (Niko won de Nobelprijs voor de Geneeskunde en Luuk, een kundige hoogleraar dierkunde, stapte op zijn 39ste uit het leven) geldt hetzelfde.

Dekker, historicus van het economisch denken en docent culturele economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, is daarentegen op zijn best als hij het denken en handelen van de professional Tinbergen uit de doeken doet. Voor de geïnteresseerde leek blijft het allemaal goed te volgen.

De terughoudendheid die te zien is in de

passages over Tinbergens privéleven laat de biograaf varen in zijn oordeel over de hoofdpersoon. Dekker paart bewondering aan kritiek die hout snijdt.

De econoom had al te veel vertrouwen in de kracht van wetenschappelijke argumenten en leek een beetje blind voor het feit dat beleidskeuzes vrijwel altijd politiek zijn. Hij keek heel erg vooruit naar het ideaalplaatje dat hij wilde realiseren; de diagnose van bestaande situaties in landen schoot er daardoor vaak bij in. Om medische beeldspraak te gebruiken: de dokter schreef medicijnen voor zonder voldoende onderzoek te hebben gedaan naar de onderliggende problemen van de patiënt.

RUSTELOOS

Tinbergen vertrouwde bovendien wel heel erg op een moreel leiderschap dat van boven naar beneden werkte, in plaats van andersom. Zijn poging om zich te verzetten tegen dogmatiek en altijd zoveel mogelijk te streven naar een open gesprek, kreeg zelf iets dogmatisch.

Dat had iets wereldvreemds en leidde tot geschipper met het nationaalsocialisme tijdens de Tweede Wereldoorlog en met het communisme tijdens de Koude Oorlog. En zelfs bij het lezen van Tinbergens biografie vermoeit diens rusteloosheid. Hij legde de lat hoog voor zichzelf. Te hoog. Het was nooit goed genoeg.